

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาและบทบาทของคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน 2) เพื่อศึกษากระบวนการในการจัดการแก้ปัญหาของคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยสันติวิธี 3) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินงานในการจัดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท 4) เพื่อวิเคราะห์เหตุและปัจจัยเกี่ยวกับความสำเร็จและความล้มเหลวในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน ผลการวิจัยพบว่า

1. บทบาทในอดีตของคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนได้ใช้ระบบที่เรียกว่าเจ้าโคตรหรืออนุญาโตตุลาการหมู่บ้านซึ่งเป็นบุคคลที่ชุมชนยอมรับ การพัฒนาความรู้และทักษะเป็นไปได้น้อย ใช้หลักศีลธรรมความดีงามหรือตามภูมิความรู้ของบุคคลนั้นๆ หากข้อพิพาทที่เกิดขึ้นยังไม่สามารถจบลงได้ถือว่าสิ้นสุดหน้าที่ ปล่อยให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายดำเนินการเอง แต่ในปัจจุบันได้มีการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีการประชุมคัดเลือกร่วมบุคคลมาดำเนินการในรูปของคณะกรรมการ ที่ได้รับการอบรมความรู้ทางด้านกฎหมายในเบื้องต้น มีการนำหลักคุณธรรมจริยธรรมมาเป็นหลักในการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มีรูปแบบการจัดบันทึกเป็นทางการมากขึ้นพยายามประสานให้มีการเจรจาให้เรื่องยุติลงให้ได้ หากเรื่องยุติไม่ได้จะแนะนำถึงข้อดีข้อเสียของการดำเนินคดีขั้นต่อไป หากประสงค์เจรจาในขั้นที่สูงขึ้น คณะกรรมการจะส่งต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นขั้นตอนต่อไป

2. กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยสันติ คู่กรณีทั้งสองฝ่ายยินยอมให้คณะกรรมการทำหน้าที่เป็นคนกลางซึ่งเป็นบุคคลที่ทั้งสองฝ่ายรู้จักเป็นอย่างดี การทำหน้าที่นั้นต้องทำอย่างเหมาะสม ขณะเดียวกันก็สามารถควบคุมทิศทางให้เป็นไปอย่างสร้างสรรค์ใกล้เคียงกับแผนการเจรจาที่กำหนดไว้ โดยมีขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทดังนี้ การกล่าวนำหรือการเปิดประชุมเป็นการสร้างบรรยากาศให้เกิดความไว้วางใจเพื่ออธิบายถึงกระบวนการไกล่เกลี่ย การค้นหาสาเหตุของปัญหาเกี่ยวกับความต้องการและผลประโยชน์ที่แท้จริงโดยการแยกเจรจาแต่ละฝ่ายเพื่อนำไปสู่ทางออกและคลายความขัดแย้งนำไปสู่ความสมานฉันท์

3. สภาพปัญหาในการดำเนินงานมีการทำงานแบบตั้งรับมากกว่า ซึ่งตามหลักของการทำงานนั้นต้องแก้ปัญหาแบบครบวงจรที่เน้นการป้องกันมากกว่าตั้งรับ การปฏิบัติหน้าที่มีคณะกรรมการเพียงไม่กี่คนที่ทำหน้าที่เมื่อเกิดกรณีพิพาทขึ้น ส่งผลให้ทักษะประสบการณ์จากการอบรมไม่มีการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ คณะกรรมการส่วนใหญ่ไม่ได้จบทางด้านกฎหมายซึ่งการประนีประนอมในบางเรื่องต้องอิงหลักกฎหมายด้วย การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในบางครั้งมีค่าใช้จ่ายที่มากเกินไปจนเกินกว่าความจำเป็น เช่น ค่าใช้จ่ายในการเดินทางและประสานงานกับเจ้าหน้าที่ จึงส่งผลให้การปฏิบัติงานนั้นทำได้อย่างไม่เต็มที่ การติดตามและการประเมินผล ยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน มีเพียงการเยี่ยมชมถามไถ่เท่านั้น จึงทำให้การประเมินผลการดำเนินงานเข้าข้างตนเองมากเกินไป ควรจะมีแบบสอบถามเพื่อเป็นการสอบถามความพึงพอใจของผู้เข้ารับการไกล่เกลี่ย

4. เหตุและปัจจัยเกี่ยวกับความสำเร็จและความล้มเหลวในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จคือ ผู้ที่เข้ามาทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน มีผลต่อการตัดสินใจโดยตรง และความสัมพันธ์แบบระบบเครือข่ายส่งผลให้เกิดความรู้สึกร่วมกันในระดับน้อยและสามารถพูดคุยอ้อมๆกันได้ง่ายขึ้น การเรียนรู้ประสบการณ์ข้อพิพาทที่เคยเกิดขึ้นในทำให้ทราบถึงข้อดีและข้อเสียของผลที่ตามมา ปัจจัยเกี่ยวกับความล้มเหลวในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จากการศึกษากรณีพิพาทที่ไม่สำเร็จ จะเห็นว่าคู่กรณีทั้งสองฝ่าย ต่างมีจุดยืนของตนเมื่อเข้าสู่วงเจรจาไกล่เกลี่ยก็ยังไม่เปลี่ยนจุดยืนนั้นและแนวคิดของยุติธรรมชุมชนยังไม่เป็นที่รู้จักของคู่กรณี กล่าวคือ ยุติธรรมชุมชนดำเนินการอยู่เฉพาะชุมชนบ้านดงใหญ่ หมู่ที่ 4 ตำบลดงใหญ่ อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม เมื่อคนในชุมชนเกิดข้อพิพาทกับคนนอกชุมชนจึงมีความน่าเชื่อถือน้อยในสายตาของคนอื่น เพราะมิได้เข้าใจถึงหลักการและวัตถุประสงค์ของยุติธรรมชุมชนอย่างแท้จริง

The objectives of this research were to: 1) study the background and roles of the Community Justice Center Committee, 2) investigate problem solving processes of the Community Justice Center Committee regarding peaceful settlement of conflicts, 3) examine the problems of conflict settlement, and 4) analyze causes and factors pertaining to success and failure of settlement of conflicts in community. Results of the study were as follows:

1. Concerning the roles of the Community Justice Center Committee, in the past there was a system in which a person called a Jaokote or village judge, who was greatly accepted by the community, was the one managing conflicts in the community. Enhancement of knowledge and skills was hardly possible. Conflicts were usually settled by moral principles or the Jaokote's knowledge. If the conflicts were not settled, the Jaokote's duties would end and both parties had to continue managing the conflict by themselves. At present, however, a Community Justice Center is established and, during a meeting, a group of individuals are appointed in the form of a committee to run the center's businesses. The committee has participated in training in basic laws. Moral principles are used to settle the conflicts. Note-taking becomes more official. There is attempt to settle the conflicts by means of negotiation. If it is unable to settle the conflicts, good and bad points of the next level of conflict settlement processes will be explained to conflict parties. If the parties are desirous of taking the conflicts into higher level of negotiation, the Committee will submit the case to related agencies as the next step.

2. Maintaining a processes of peaceful settlement of conflicts, both parties agree to let the Committee act as their arbitrators. The arbitrators must be the persons that both parties know very well. The arbitrators have to work appropriately and be able to control the negotiation. The

conflict settlement will start from an introduction or opening remark to build a friendly and trusting atmosphere and to explain the conflict settlement processes. Separate negotiation is necessary in order to investigate the causes of conflicts, which often deal with actual needs and interests of the parties, and lead to solutions and settlement of conflicts between the parties.

3. Regarding problems of conflict settlement, it is found that it is mainly in defensive manner. In principle, problem solving should focus on prevention instead of defense. There only are a few committee members to take action when there are conflicts. Skills and experiences obtained from the training are not fully utilized. Most of the committee members do not have their education in law whereas it cannot be denied that in some cases, legal principles have to be referred to. Sometimes, conflict settlement causes unnecessary expenses, such as cost of traveling or coordination with officials. As a result, there are budget problems. There are no clear methods of follow up and evaluation of the conflict settlement. There are only home visits. Evaluators may make subjective judgment. There should be questionnaires to investigate the satisfaction of persons engaged in the conflict settlement.

4. In terms of causes and factors pertaining to success and failure of conflict settlement, the factor contributing to success of the settlement is the persons appointed as members of the Community Justice Center Committee. The arbitrator directly affects decision making of parties to the conflict. If the arbitrator and the parties are relatives, the level of resistance will be low and it will be easier for conflict settlement. Lessons from previous conflicts help people understand their consequences. As from unsuccessful cases of conflict settlement, it is found that both parties have their own standpoints and do not compromise when it comes to negotiation. Moreover, concepts of community justice have not been known to outside parties. That is to say the Community Justice Center operates only in Dongyai Community, Moo 4 Dongyai Sub-district, Wapee Pathum District, Maha Sarakham Province. When a member of the community has a conflict with an outsider, the Community Justice Center is not trustworthy to the party who is not a member of the community because he/she does not truly understand the principles and objectives of community justice.